

Rovasti Aleksanteri Somersaari.

(Hänen 44-vuotinen toimintansa Laatokan Karjalassa.)

Viena-Aunukselle kirj. V. R.

Rovasti Aleksanteri Somersaari kuoli 10/3 1942 Helsingissä kesettyään pitkän ja vaikean sairauden 69 vuoden vanhana. Edesmenneen vainajan nimen ympärille keskittyy aikamoinen kappale Laatokan Karjalan sivistyshistoriaa tämän vuosisadan ensimmäisiltä vuosikymmeniltä, noilta vaiherikkailta vuosilta. Myös Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta ei voi katsella menneisyyttään muistamatta sitä työtä, jonka rovasti Aleksanteri Somersaari teki kirkkokunnan hyväksi niinä vuosina, jolloin kirkkokunta itsenäistyi ja pääsi omille jaloilleen.

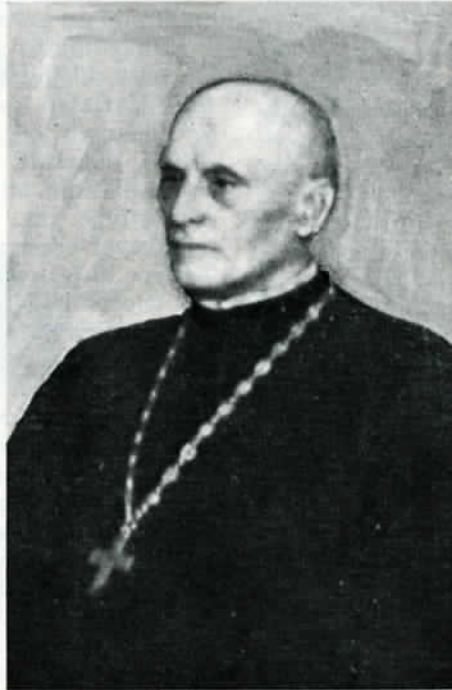
On syytä tarkkailla tämän edesmenneen kreikkalaiskatolisen papin elämäntähtä. Se on rikas monenlaisista tapahtumista, joihin hän oli osallistunut pitkän vaiherikkaan elämänsä aikana.

Syksyllä 1898, melkein 44 vuotta sitten tuli Suistamolalle papiksi nuori pastori Aleksanteri Somersaari, silloiselta nimeltään Sadovnikov. Arkkipäspä Antonius oli hänet nimittänyt virkaansa ja vähäistä myöhemmin vihkinyt hänet papiksi. Hän oli opiskellut Sortavalan seminaarissa ja valmistunut papiksi Pietarin pappisseminaarissa. Aikaisemmin ei ollut tapahtunut sellaista, että suomalainen ja suomalaisen sivistyksen saanut mies nimitettiin kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan papiksi, joten Somersaari oli ensimmäisiä suomalaisia miehiä kreikkalaiskatolisena pappina Laatokan Karjalassa.

Nuori pastori Somersaari toimi ahkerasti, teki monenlaisia aloitteita ei yksin omaan kirkollisella työmaallaan, vaan osallistui maallistakin laatua tarkoittaviin valistustoimintoihin, jopa oli alkuunpanijana ja toiminnan virittäjänä.

Niinä aikoina, vuosisadan vaihteissa, alettiin suunnitelmamukainen Raja-Karjalan venäläistäminen. Maamme korkeimmaksi hallitusmieheksi tuli 1898 Bobrikov. Helmikuun manifestin jälkeen 1899 rupesi venäläistäminen näkymään selvänä toimintana. Bobrikov oli pyrkimyksillään saanut hyvän apulaisen kreikkalaiskatolisessa arkkipäspä Nikolaisa, joka oli Suomeen lähetetty kenraalikuvernööri Bobrikovin pyynnöstä tarkan valikoimisen jälkeen.

Pastori Somersaari suomalaisena miehenä tajusi paremmin kuin toiset Raja-Karjalan papit, että jos kansanopetus ja uskonto alistetaan palvelemaan venäläistäjän tavoitteita, silloin suomalaisella sivistystoiminnalla ei ole mitään tehtävää Karjalassa. Nuori

Rovasti A. Somersaari.

pastori omaksui sellaisen kannan, että Raja-Karjalan kreikkalaiskatolisen rahvaan valistaminen ja suomalaistaminen voi tapahtua parhaiten yksinomaan suomenkielellä, mutta kreikkalaiskatolisen uskonopin pohjalla.

Rangaistukseksi tällaisista mielipiteistä ja suomalaisesta toiminnasta, joita ei kirkollinen eikä maallinenkaan esivalta siihen aikaan hyväksynyt, arkkipäspä Nikolai siirsi hänet Suistamolalta mielivaltaisesti papiksi Annantehtaalle, kauaksi Suojärvelle v. 1900.

Vähäistä ennen suurlakkoa venäläistäjän tuki arkkipäspä Nikolai siirrettiin Venäjälle. Hänen sijalleen tuli arkkipäspä Sergei. Hänestä tiedettiin ennen hänen Suomeen tuloa, että hän on toisen suunnan miehiä. Ja siltä näyttikin. Ensimmäiseksi työkseen Sergei siirsi pastori Somersaaren Sortavalan kirkkoherraksi 1905.

Ne kansakoulut, joissa enemmistö oli kreikkalaiskatolisia, oli eroitettu eri tarkastuspiiriksi venäläistämistarkoitoksissa. Tämän piirin ensimmäisen tarkastajan, joka oli juopotteleva renttu, suurlakko lakaisi pois. Hänen sijalleen kouluhallitus kutsui tarkastajaksi Sortavalan kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherran A. Somersaaren ja Suomen senaatti nimitti hänet vakinaiseksi. Sen jälkeen kirkkoherra Somersaari erosi Sortavalan kirkkoherran toimesta.

Suomalaisuuden harrastus oli vuosisadan alussa kappalosaan itäisimmässä rajapitäjässä. Kansallistunto alkoi herätä vasta suomalaisten kansakoulujen vaikutuksesta. Siksi venäläistäjät työnsä lähtökohdaksi valikoivat Laatokan Karjalan rajapitäjät, joissa asui valveutumaton kreikkalaiskatolista rahvasta. Salmassa ja Suojärvellä venäläistäjäkoulujen luku kasvoi. Niiden luku oli ainakin kolme tai neljä kertaa suurempi kuin suomalaisten koulujen. Ja kieltämätön tosiasia on, että ne saivat kansan puolelta jonkinlaista kannatusta, kun venäläistäjät niitä auliisti avasivat ja tarjosivat taloudellisia etuja palkkioiksi. Venäläistäjäkoulujen lisääntyminen selvästi näytti, että Laatokan Karjalan itäisimmässä kunnissa tarvittiin monipuolista kansansivistystoimintaa, oikeata syvämuokkausta. Jotakin oli tehtävä venäläistämistyön vastapainoksi. Kunnilla ei ollut halua kansakoulujen perustamiseen, sillä kansa ymmärsi kouluasiat omalla tavallaan. Sen mielestä suomalaiset koulut lisäivät maksuja, veroja, mutta venäläiset koulut heille annettiin ilmaiseksi. Lisäksi heidän mielestään venäjänkielen

osaaminen avasi tien menestykseen. Tällaisten ajatusten ja luulojen syntymiseen oli propagandalla ja kiihoituksella tärkeä sija.

Sen mukaan kun venäläistäjät perustivat koulujaan, suomalaisten isänmaanystäväin toimesta perustettiin kansakouluja, joita yksityiset kannattivat.

Karjalaisen ylioppilasosakunnan 1910 julkaisemassa kirjassa »Karjala» kirjoittaa Viljo Tankanen otsakkein »Piirteitä Karjalaisen osakunnan kansanvalistustoiminnasta» seuraavaa: »Koulujemme perustamisessa on ollut neuvojana ja auttajana Raja-Karjalan kansakoulujen tarkastaja A. Sadvnikov, jonka toiminta Raja-Karjalan sivistystyössä ei ole vähäksi arvattava. Ainoastaan hänen avustuksellansa, hän kun on huolehtinut koulujen juoksevain asiain hoidosta, ovat koulumme päässeet kehittymään siihenkin kuntoon, jossa ne ovat, mikä tässä tulkoon kiitollisin mielin muistetuksi».

Suurlakko oli valtiollisiin oloihin tuonut niin paljon helpotuksia, että ennätettiin rakentaa suurella kiireellä Suistamolle, Suojärvelle ja Salmiin toistakymmentä uutta kansakoulua, joille saatiin huomattavat valtioavut. Somersaari selvitteli kansalle venäläistäjän toimintaa sanoen myös suoria sanoja vallassa oleville heidän pimeistä hommistaan.

Venäläistäjät uskottelivat toimivansa kreikkalaiskatolisen uskonnon hyväksi ja sen puolesta. Mutta heidän toimintansa paljastui; he käyttivät kansan uskontoa vain toimintansa kuorena tai paremmin haarniskana suomalaista valistustoimintaa tuhotessaan. Valhe, oveluus, vehkeily ja virkavalta pantiin räikeämmässä muodossa liikkeelle Somersaaren toimintaa vastaan. Venäjän kirkollisetkin lehdet alkoivat väaristellen puhua Somersaaren toiminnasta.

Somersaarella ei niinä vuosina ollut papin virkaa, mutta hänellä oli papin arvo ja hän oli Suomen hengellisen hallituksen alainen. Yllätyksenä hän sai määräyksen mennä Kuopion kirkkoherraksi; vieläpä luvattiin rangaista papin arvon menettämällä, jos hän ei määräystä totteli.

Mutta Somersaari ei mennyt papiksi Kuopioon, vaan valitti Pyhään synodiin. Synodi vaati Somersaaren valituksesta arkkipiispa Sergein lausunnon. Silloin arkkipiispa pyysi myös kenraalikuvernööri Seynin lausunnon, joka ehdotti Somersaaren lähettämistä luostariin, saamaan luostarikasvatusta. Arkkipiispa Sergei ehdotti lausunnonaan Somersaaren lähettämistä papiksi kauas Venäjälle Tsernikoviin.

Synodi hylkäsi Somersaaren valituksen ja antoi arkkipiispa Sergein lausunnon mukaisen päätöksen.

Somersaari ei alistunut eikä mennyt Tsernigoviin, vaan pyysi eroa papin arvosta, joka hänelle myönnettiinkin 1910.

Jo seuraavana vuotena, 1911 hänet eroitettiin kansakouluntarkastajan virasta mielivaltaisesti. Somersaari oli Suomen valtion virkamies ja peruslakiemme mukaan ei voitu häntä ilman laillista tutkimusta ja tuomiota eroittaa tarkastajan virasta. Hänellä oli senaatin antama valtakirja. Peruslakiemme oikeuksiin vedettiin ja hänen eroittamisestaan aikoinaan kirjoittivat maamme sanomalehdet hyvin paljon. Tätä oikeustaistelua aikoinaan seurattiin suurella mielenkiinnolla, mutta etenkin Raja-Karjalassa se oli puheenaiheena ja kas-

vatti siveellisesti Raja-Karjalan rahvasta ymmärtämään, mihin venäläistäjät pyrkivät.

Laittomasta eroittamisestaan teki hän valituksen prokuraattorille, mutta sekään ei vaikuttanut mitään. Eduskunnassakin tästä asiasta tehtiin välikysymys, mutta sekään ei vienyt mihinkään tulokseen.

Hän toimi sen jälkeen Henkivakuutusyhtiö Suomen asiamiehenä ja sanomalehtimiehenä Viipurissa Venäjän tapahtumain selvittelijänä.

Kiihkeimpänä venäläistämisaikana Novaja Vremja ja Sviet kirjoittivat kaikenlaisia päättömiä valheita Raja-Karjalan kouluasioista. Mainittuihin lehtiin lähetettiin usein oikaisuja, mutta niitä ei painettu. Oli pakko lähettää selventäviä oikaisuja pietarilaisiin vapaamielisiin »Rjetshiin», »Slovaan» ja »Ruskija Vjedomostiin» ym., jotka olivat suopeita Suomelle ja julkaisivat oikeita tietoja. Näiden viimeksimainittujen lehtien kirjeenvaihtajana toimi Somersaari kymmenisen vuotta ja se kehitti hänestä kynämiehen.

Viipurissa Somersaari toimi majoituslautakunnan sihteerinä 1914—1918 ja oli eduskuntaehdokkaana Viipurin läänin läntisessä ja itäisessä vaalipiirissä.

Vallankumouksen jälkeen Suomen senaatti peruutti hänen eroittamisensa ja Somersaari pääsi jälleen jatkamaan Raja-Karjalan piirissä keskeytynyttä toimintaansa. Sitten senaatti kutsui hänet Karjalan koulukomitean jäseneksi ja kreikkalaiskatoliseen kirkolliskomiteaan, jonka sihteerinä 1917—1919 hän suunnittelei Suomen kreikkalaiskatolisesta kirkkokunnasta annetun asetuksen sekä muita kreikkalaiskatolista kirkkokuntaa koskevia asetusehdotuksia. Sitten kun asetusia ruvettiin kirkkokunnassa toteuttamaan ja sovittamaan käytäntöön, joutui hän kirkollishallituksen maallikkojäsenenä ja sihteerin apulaisena järjestämään kirkollishallituksen toimintaa.

Kirkolliskokouksen maallikkojäsenenä hän edusti eri seurakuntia 1922, 1923, 1925 ja 1927. Venäjän vallan aikana, jolloin kreikkalaiskatolista kirkkokuntaa kutsuttiin Suomen hiippakunnaksi, oli hän edustajana hiippakunnan kokouksissa, jotka tavallisesti pidettiin Valamossa.

Kun Raja-Karjalan kansakoulupiiri järjestettiin uudelleen, joutui tarkastaja Somersaari lakkautuspalkalle. Sen jälkeen Sortavalan suojeluskuntapiiriin valitusohjaajana joutui hän tehostamaan Raja-Karjalan suojeluskuntaväen maanpuolustustahtoa.

Piispain kokouksen päätöksellä sai hän takaisin pappisarvonsa. Oikeus lopultakin voitti ja mielivalta sai poistua hänen kohdaltaan.

Kohtalo asetti hänet toisen kerran Suistamon seurakuntaan toiseksi papiksi, johon seurakuntalaiset olivat hänet valinneet 1/6 1929. Oman virkansa ohella hoiti hän myös Suistamon seurakunnan kirkkoherran virkaa, jolloin teki monia hyviä aloitteita, kuten hautausmaiden kunnostamisen ja kreikkalaiskatolisten uskonnollisten tiistaiseurojen järjestämisen Suistamolla ja Soanlahdella.

Papiston veljeskokous osoitti rovasti Somersaarelle luottamustaan valiten hänet nuorison kristillistä kasvatusta suunnittelevan komitean sihteeriksi.

Suistamon seurakunnan pappina on hänet palkittu kultaristillä, Pyhän Karitsan ritarikunnan merkillä ja rovastin arvolla. Karjalainen osakunta on hänet kut-

Prof. K. Linkola kuollut.

Prof. K. Linkola.

Viime kuun 26 p:nä kuoli Helsingissä Helsingin yliopiston entinen rehtori, kasvitieteen professori Kaarlo Linkola. Hän oli syntynyt Joensuussa 1888 ja nimettiin professoriksi 1923. Vainaja oli suuresti ansioitunut tiedemies. Sen ohella hän oli lämmin itäkarjalaisenkin ystävä. Sitä todistaa mm. hänen pitkäaikainen jäsenyytensä Karjalan Sivistysseurassa.

Seuramme ja lehtemme tekee kunniaa ansiokkaalle tiedemiehelle ja heimomme ystäväälle!

Liikkuva lastenkliniikka Itä-Karjalaan.

Ruotsissa laitetaan paraikaa kuntoon maailman ensimmäistä liikkuvaa lastenkliniikkaa, joka lähiaikoina tulee palvelemaan Itä-Karjalaa, missä lapset ovat suuresti hoidon tarpeessa. Klinikan on lahjoittanut Suomen lasten auttamiskomitea ja sen lääkäriksi tulee tri *Zaida Eriksson-Lihr*. Klinikan muodostaa suuri ja avara linja-auto, joka sisältää odotushuoneen, vastaanottohuoneen, laboratorion ja pienen keittiön.

sunut kunniajäsenekseen. Suomen Valkoisen Ruusun ritarimerkin hän sai 6/12 1941.

Näissä puitteissa kulki vainajan pitkäaikainen ja monipuolinen työ isänmaan hyväksi. Hän oli syntynyt Somerinsaarella 30/7 1873. Pelottomana, rohkeana ja miehekkäänä hän kesti elämänsä epätasaiset oikulliset lahjat. Vaikeimmissakaan oloissa ja koetuksissa hän ei menettänyt uskoaan ja nuorekasta innostustaan, sitkeää, rohkeaa toimintatarmoaan ja vankkaa, horjumatonta isänmaallista mieltään.

Suomalaisuuden Liiton toiminta kohdistuu Itä-Karjalaan.

Viime Snellmanin päivänä Suomalaisuuden Liitto vietti 36. syntymäpäiväänsä. Päivän johdosta liiton sihteeri, maist. *Toivi Nurmi* kertoi liiton viimeaikaisesta toiminnasta seuraavan.

Sodasta huolimatta toiminta on ollut erittäin vilkasta, jopa siinä määrin, että liiton henkilökuntaa on täytynyt lisätä. Varsinainen taisteleva suomalaisuus ei kuitenkaan viime vuosina ole ollut etualalla, vaan Suomalaisuuden Liitto on ajan mukana löytänyt itselleen uusia tärkeitä toimintamuotoja.

Nimenmuuttotoiminta on sodasta huolimatta jatkunut entiseen tapaan eikä siinä ole ollut havaittavissa minkäänlaista keskeytystä. Toimistossa käy päivittäin runsaasti ihmisiä tiedustelemassa nimenmuuton käytännöllistä järjestelyä sekä valitsemassa itselleen uusia nimiä. Parhailaan on painossa kaksikin uutta nimiopasta. Toinen on tarkoitettu nimenomaan itäkarjalaisia varten. Itä-Karjalassa ryhdytään toimeenpanemaan nimenmuuttoa, sillä sikäläinen väestö haluaa myöskin sukunimiltään muuttua täysin suomalaisiksi. Toinen nimiopas on tarkoitettu »vanhaa Suomea» varten ja se on osittain vain uudistettu painos aikaisemmasta oppaasta. Itä-Karjalan opas sitävastoin on laadittu nimenomaan tätä maakuntaa varten nojautumalla sen vanhaan suku- ja paikannimistöön. Molempien oppaitten laatijana on käytetty asiaantuntevaa kielimiestä, maisteri Hannes Teppoa.

Suomen lippujen myynti on supistunut sangen vähiin siitä syystä, että kankaan saanti nykyisenä aikana on varsin vaikeaa. Sitävastoin on pienten pöytälippujen myynti entisestään jopa kasvanut. Marmorijalustaisia pöytälippuja ostavat mm. monet järjestöt ja yhdistykset juhlahuoneustojensa somistukseksi. Aivan viime aikoina on rydytty myymään myöskin entistä runsaammin Karjalan ja Itä-Karjalan pöytälippuja. Palautetulle alueelle takaisin muuttavat kansalaiset haluavat viedä uuteen kotiinsa Karjalan punamustan tunnuksen ja Itä-Karjalassa toimivat sotilaskodit, kenttäkanttiinit, pankit ja liikelaitokset ovat runsaasti tilanneet Itä-Karjalan musta-puna-vihreätä Itä-Karjalan lippua.

Jo viime syksynä Suomalaisuuden Liitto teki päätöksen ryhtyä hankkimaan kirjastoja Itä-Karjalan kansakouluille. Saatujen lahjoitusten avulla on päästy niin pitkälle, että 45 itäkarjalaista kansakoulua ensi syksynä uutta lukuvuotta aloittaessaan saa koululle kirjaston ja kirjakaapin. Lisäksi on välitetty joukko käytettyjä koulukirjoja takaisinvaltatulle alueelle. Helsingin kansakoulunopettajien ja oppilaiden välityksellä on kerätty runsaasti yli 4,000 lasten- ja nuorisonkirjaa, jotka kahdeksi kirjastoksi muodostettuina lahjoittajien toivomusten mukaisesti lähetetään Itä-Karjalaan, toinen Äänislinnan kansakoululle ja toinen Aunuksen kansakoululle.

Myöskin Unkariin päin on viime aikoina solmittu runsaasti uusia suhteita, joista tuoreimpana todistuksena on liiton puheenjohtajan äskettäin Unkariin tekemä vierailumatka.